

Том Петсинис
ДВАНЕСЕТТИОТ ДИЈАЛОГ
– роман –

Културна установа
Б Л Е С О К

ЕДИЦИЈА

с.р.

СОВРЕМЕН
РОМАН

Copyright © за македонското издание:
Културна установа „Блесок“, 2008.
Сите права се задржани.

Наслов на оригиналот: The Twelfth Dialogue
© Tom Petsinis 2000.

Ниеден дел од оваа публикација не смее да биде репродуциран на кој
било начин без претходна писмена согласност на издавачот.

објавувањето на оваа книга е делумно помогнато од
Министерството за култура на Република Македонија

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

821.111(49)-31

ПЕТСИНИС, Том

Дванаесеттиот дијалог / Том Петсинис: [превод од англиски Игор
Исаковски]. - Скопје : Блесок, 2008. - 352 стр. ; 21 см. (едиција с.р. ; кн. 04)

Превод на делото: The Twelfth Dialogue/ Tom Petsinis. -
белешка за авторот: стр. 349

ISBN 987-9989-928-84-0

EAN 9879989928840

I. Petsinis, Том види Петсинис, Том

Том Петсинис

ДВАНАЕСЕТТИОТ ДИЈАЛОГ

превод од англиски: Игор Исаковски

Културна установа

Б Л Е С О К

2008

На татко ми

Првиот дијалог

Уште еден ден со шест аспирини, се помирува Соња Гор, сопственичка на продавницата за користени книги БИБЛИОФИЛ. Мрштејќи се, посега по тенката мека книга од купот врз пултот. Рано утрината отиде на пазарот на другата страна од градот, каде, инстинктивно бирајќи од огромната понуда, речиси до пукнување наполни два големи куфери. За миг се загледува во книгата, збирка песни. Има ли некаква вредност? По која цена да ја продава? Со истата дилема се соочува пред секоја книга: како да ја помири суштинската вредност со реалната цена. Божем шести прст, цигарата во нејзината десна дланка испушта линија чад кој се витка и кривули и се крева во спирала како курзивен текст, покривајќи ѝ го лицето со својата густина пред да одлебди кон страниците и да им додаде значење на книгите цврсто натискани една до друга на полиците. Зошто ова не е идеален свет? Книгите ќе беа бесплатни, или барем приближно еднакво вредни. Вака, мора да ги смета за луксуз и на секоја да ѝ ја проценува продажната вредност. Поезија! сега се кори себеси, гребејќи ги фосилизираните остатоци од книшки молец на насловната страница. Како не ја видела кружната кафена дамка на задната корица? Што ја натера да ја купи? Самата многу добро знае дека поезијата не се продава, особено самиздатите. Дали ја привлече корицата, нацртана со јаглен, скица на изгорено дрво со корењата в небо? Или, пак, звукот на авторовото презиме, Пепел? Вртејќи ги страниците кафени речиси како паднати дабови лисја, забележува стар возен билет, од оние кои со години веќе не се издаваат. Готова е да го фрли, но ја сопира чудна мисла: книгата патувала низ времето со овој билет, и можеби уште не стигнала до своето конечно одредиште. Уште колку далеку и долго ќе патува со овој билет? си мисли, враќајќи го билетот точно на место.

Во студеникавиот мрак на мугрите, додека продавачи од сите сорти ги поставуваа тезгите и се задеваа меѓу себе, ја привлече чувството во неколку песни и таа, без размислување, ја стави

книгата во својот куфер. Внимание, сега се советува себеси. Биди повнимателна околу тоа што внесуваш во продавницата. Оваа работа изискува интуитивен осет за моментните вкусови и трендови, шесто сетило за книги кои минуваат од рака в рака. За да ја преживееш сегашната рецесија, мораш да бидеш стамена пред книгите кои плачат по сочувство. Одбегнувај го сожалувањето кое им нуди долготрајни засолништа на само-објавените автори. Удолницата кон банкротирањето е поплочена со добри намери. А оваа книга песни? Ќе си најде место меѓу етаблираните поети и ќе остане таму сè додека не биде повлечена и вратена на пазарот – болна, но неизбежна пракса изнудена од постојаниот недостаток од простор.

Пред три години, кога Соња ја најми празната зграда меѓу месарницата и банката (сега обете се празни), имаше само неколку продавници за половни книги во овој дел од градот и работата цутеше. На триесет години, откако седум години им предаваше англиски на адолесценти кои повеќе ги интересираше храната во МекДоналдс отколку зборовите на Магбет, даде отказ, зеде уште една хипотека на куќата која ја беше купила претходната година, и стана само-вработена. Токму промена ѝ требаше: искра во едноличниот живот. Незадоволна од подучувањето од самиот негов почеток, одлучно истрајуваше не во надеж дека нештата ќе се подобрат со унапредувања и со текот на годините (всушност, таа никогаш не конкурираше за одговорни позиции), туку повеќе поради тажната реалност во која не поседуваше други вештини или дарби. Освен задолжителните состаноци и средби во врска со недисциплинираните ученици, малку контактираше со другите наставници, претпочитајќи да го мине времето за ручек на својата катедра, надвисната над некој роман, или да шета по патеките меѓу брестовите во блискиот парк, со лицето скриено зад кориците на книгите. Којзнае, можеби ќе издржеше уште триесет години во тивка беда, ако со приближувањето на нејзиниот триесетти роденден не почнеш да ги чувствува ненадејните и спорадични напади на паника. Секој напад предизвикуваше прскот од бели ѕвезди кои се забиваа во нејзиното видно поле, а откако ќе се

повлечеа, главоболката го забодуваше своето копје меѓу нејзините очи. Нападите кулминираа со чувство на истоштеност, така што самата помисла да ја спакува својата акт-чанта личеше на кошмар. Стрес, велеа нејзините пријатели. Би требало да оди на одмор, повеќе да излегува, да се запознае со некој кој ќе ја размрда. За Соња, одењето на одмор едноставно беше привремено бегство; што се однесуваше до мажите, таа го претпочиташе дружењето со книгите. И токму таму лежеше нејзиниот лек.

Една седмица по давањето отказ, паничните напади сопреа и таа се почувствува подготвена за нов живот. Темелна по природа, испита неколку предградија и трговски центри, ја испита демографијата на областа, зборувааше со дуќанџиите, и се смести во еднокатната зграда со голема соба во предниот дел, една помала одзади, со отворено огниште, и истакнати тули на внатрешните ѕидови. Сопственикот, Лав Симкин, беше седумдесет и четири годишен кројач чиј дуќан беше во близина, на истата улица. Откако се договорија околу условите за наем, Симкин на Соња ѝ даде неколку совети, зборувајќи со говорна мана. Во работата, најдобри пријатели ти се хартијата и пенкалото. Ѓаволската стапица е човечката уста. Црно на бело, рече тој, истурајќи го својот гнев кон претходниот кираџија, сметководител кого го обвиниле за проневера на парите од клиентите и го осудиле на четири години затвор, при што го оставил Симкин прилично осиромашен (но, за среќа, типот не ја запалил зградата во очаен обид да ги сокрие доказите за своите престапи).

Додека дуќанот се бојосуваше и се поставуваа полиците, кутиите за книги и стаклениот пулт, Соња ја замени колата за еден постар модел на комбе и почна да го учи својот нов занает. Пишувајќи забелешки сето време, брзо создаде контакти и доби усет за куповните и продажните цени на различни типови книги. Нејзините извори за снабдување беа рекламите во весниците или она што ќе го чуеше како препорака: пазари, црковни панаѓури, продавници за користена роба кои продаваа сè – од облека до мебел, гаражни распродажби на луѓе кои се селат, оставнини на души кои се преселиле од овој свет на следниот. Откако ја заврши до-

машната работа, Соња ѝ се предаде на својата страст по книгите онака како што за тоа беше сонувала. Купи два големи, робусни куфери од блиската црковна продавница и се впушти во возбудливо купување, полнејќи го дуќанот со пакети книги. Во тек на неколку ноќи, губејќи го чувството за време и под дејство на кафе и цигари, ги нареди купените книги на новите борови полици, истовремено преобразувајќи си го животот. Дента кога фирмописецот го повлече последниот потег со четката врз БИБЛИОФИЛ на излогот (таа проучуваше листи од исписи и се реши за готица во златно, врз бордо позадина), стоеше зад пултот, среќна и горда на тоа што го постигнала за толку кусо време. Мирисите на борот, бојата и хартијата се мешаа во дуќанот. Уредно наместени на новите полици, според тема и автор, нејзините книги беа подготвени за работа. Кога фирмописецот влезе да наплати, во неговиот бел комбинезон испрскан со боја, ѝ се пожали дека неговиот занает е на изумирање. Компјутери, рече, додека таа му ги броеше парите врз дланката. Секако дека можат на ласер да испечатат налепници за половина од неговата цена, но таквите натписи не се трајни, буквите им се криват и пукаат, им фали не само слој боја туку и човечки допир. Знакот на нејзиниот излог ќе трае цел живот и ќе привлекува купувачи, ѝ рече.

Со обртот кој се зголемуваше секој месец во првата година, Соња мирно се соочуваше со издатоците, ги плаќаше ратите во банка, и ѝ остануваше чист профит. Во споредба со нејзиниот живот како наставничка, едвај можеше да поверува во својата моментна среќа и способност за работа. Работа? Зборот содржи мноштво непријатни асоцијации. Нејзината моментна активност беше задоволство, страст – профитот беше прилично неважен. Внесена во работата, предавајќи му се на шармот на книгите, не чувствуваше потреба да се гледа со својот мал круг пријатели. Книгите, особено романите, отсекогаш ѝ биле уживање. Кога и да се сетеше на некој важен настан или пресуден момент во нејзиниот живот, тоа секогаш беше преку некоја книга која ја читала во тоа време; не само насловот и текстот, туку и самата текстура на страниците, нејзината тежина, мирисот на нејзината хартија. Сега, опкружена

со предметите на нејзината страст, немаше потреба да ја бара среќата на некое друго место.

Медениот месец траеше речиси две години, и тогаш, речиси преку ноќ, се смени економската клима во земјата: воздухот стежна од рецесија, додека помрачните прогнозери предупредуваа на депресија. Одеднаш, насекаде никнуваа продавници за користени книги, се множеа како печурки во влага. Се отворија уште две на истата улица, на неколку стотици метри од неа. Продажбата опадна до ниво на кое таа едвај успеваше да извади плата. Испитувајќи го поголемиот од двата дукани, ѝ се згади од она што го откри. Брадестиот и бушав сопственик немаше усет за она што го продава, инаку не би чувал книги во такво бедно место. Типот, без сомнение, ја искористил ниската наемнина (единствените нешта кои цутеа во градот беа знаците СЕ ПРОДАВА и СЕ ИЗНАЈМУВА на некогаш просперитетните имоти, со очигледна продажба при секое изнајмување), наплескал некакви груби полици, а на излогот залепил КНИГИ НА КИЛО. Нејзиното гадење се претвори во бес. Книгите не се зелки: тие не се правени за да се купат, конзумираат и отфрлат. Посветен читател уште од рани години, Соња од секогаш ги пазеше своите книги, а како дете минуваше часови редејќи ги и прередувајќи ги на полицата од шпер-плоча која ѝ ја направи татко ѝ . Пермутациите на боите и насловите се чинеа бесконечни, а секој редослед беше како нова колекција. Понекогаш, таа ги читаше насловите на глас, како тој посебен след на звуци да беше клуч за еден свет на авантури, „Отвори се Сезаме“ за една приказна која уште не е напишана. Ова место нема долго да постои, се утеши себеси. Типот, очигледно, беше опортунист, заработуваше од несреќата на луѓето фатени во небрано од рецесијата, принудени да ги продаваат не само своите книги туку сè што поседуваат. Тој ја немаше нејзината љубов кон книгите. Нејзиното мислење за неуредниот сопственик беше потсилено со еден куп стрипови во кошот на дуканот. Таа ги презираше и одбиваше да ги продава, и покрај нивната моментна популарност меѓу колекционерите и фактот дека некои од нив имаа речиси култ на следбеници. Нејзината одбивност траеше од детст-

вото: дури и тогаш, веројатно поради напредното ниво на читање, се сметаше себеси над стриповите. Тие биле измислени за оние со слаба имагинација, на кои им требаа илустрации за да го сфатат текстот и да го оживеат чудото на зборовите.

Исправајќи се над бележникот во кој пишуваше, типот ја заврте главата неколку пати, фрли поглед лево-десно, нејзе ѝ упати значаен поглед, потоа ѝ се врати на својата работа, чкрабајќи божем има инспирација. Писател, помисли таа, и нејзината антипатија кон него се намали. Како за страстен читател, сосем природна беше нејзината желба да стане писател, но нејзиниот единствен сериозен обид заврши со неуспех. Тогаш имаше дваесет и една година и тукушто заврши со наставната практика. Тринеделното искуство беше добро, барем на површината, со охрабрувачка оценка од нејзиниот контролор; сепак, некаде подлабоко, таа чувствуваше како да е неповратно повлечена кон бездна. Очајна, однадеж го виде пишувањето како средство за спас. Резултатот, после шест месеци, беше здодевен роман од типот Лолита, во кој наставникот е заведен од една од неговите ученички, палава девојка која, со одбојност кон школувањето, решава да ја тестира својата новостекната сексуална способност во разурнувачка игра против него. Разочарана од четири или пет одбивања од издавачите, таа ги собара сите копии на ракописот со намера да ги запали. Ги стави во лимен барабан и, сакајќи брзо да заврши, ги испрска со керозин. Но се сепна пред злиот пламен на кибритчето, престашена од конечноста на огнот, како да ќе кремира дел од себе. Наместо да ги запали, ги зеде ракописите и ги закопа во ѓубривото, под изгниените лисја, овошје и зеленчук. Една недела подоцна, откако хартијата се распадна без трага од збор, го префрли смрдливото ѓубриво во цветниците, меѓу расцутените ружи и рододендрони.

Соња зјапа во својот одраз во О-то од името на дуќанот во излогот. Веќе зеде четири аспирина, последните два ќе ги земе со ручекот, и решена е да ја победи главоболката со интензивна работа. Умот над материјата, мисли, вртејќи се кон куферите. Во следните три часа, ја брише секоја книга со мека крпа, ја допира текстурата на хартијата, ја вдишува застојаноста, ги гребе остато-

ците од чудни инсекти, и ги прекрива имињата на поранешните сопственици и цените. Потоа, употребувајќи го сето искуство кое го собрала во трите години купување и продавање книги, става цена на секоја книга, со мала жолта налепница.

Конечно, го трга настрана последниот куп книги, ја гмечи цигарата во преполнетиот пепелник, дува неколку ронки пепел од стаклениот пулт, и го вади пакетчето аспирин од јакната. Сега, додека зимската вечерина го засилува својот стисок врз градот и почнува да врне, темнината притиска врз излогот, засилувајќи го одразот на полиците високи до таванот кои сега не се чинат совршено правоаголни. Соња си ја чеша левата слепоочница и сурри во белите апчиња во својата дланка. Ситни јајца во гнездо од брчки, си мисли. По една долга воздишка која како потполно да ја испразнува, ги пика апчињата во уста и ги проголкува со голтка студено кафе. Наскоро ситните јајца ќе се излегат во нејзиниот заплеткан стомак, ослободувајќи два милосрдни ангели кои ќе ги рашират своите крилја, ќе замавтаат низ нејзините вени, ќе си го најдат патот низ лавиринтот од нејзиниот мозок и ќе ги замолкнат безмилосните демони кои ѝ длабат во слепоочницата.

Со писок минува пожарна, светка под портокаловите бандери. Во неа, немарно цвакајќи, еден младич на задното седиште си ја закопчува униформата. Пречекорувајќи преку книгите натрупани на подот, таа внимателно оди до излезот, го вовлекува штандот обележан со ПОПУСТ и ја заклучува вратата. Стои таму некое време, ту зјапната во своите црти окружени од О-то, ту низ нив кон улицата која сјае од магливиот дожд. Двете паралелни линии врз нејзиното чело станаа позабележливи во изминатата година. Дамки од портокалово, црвено, зелено и битумен. Со брчење поминува камион, го затресува излогот. Одрозот на полиците се лула, божем ќе се урнат и ќе ја загруппаат со книги. Нејзините очи се стапица за лилави сенки. Стариот саат зад пултот отчука шест. Уште малку, ќе дојде Симкин. Преку улицата, силно осветлената табла СЕ ПРОДАВА ИЛИ СЕ ИЗНАЈМУВА стои на верандата од празниот дуќан. Крај него, некогаш огнениот знак ПЛАМЕНОВАТА СКАРА речиси е прекриен со чад. Ресторанот изгоре минатиот

месец, поцрнетите покривни греди стрчат во ноќното небо низ зинатите прозорци на горниот кат. Другите три дуќани во редот на двокатните тераси се чини дека подобро се снаоѓаат. Не недостасуваат клиенти во обложувалницата; всушност, бројот на коцкарите се чини дека се зголеми во директен сооднос со силината на рецесијата. Обложувачите постојано се врткаат околу влезот, го валкаат тротоарот со тикети и отпушоци. И во фурната им оди добро, зашто на обложувачите им продаваат крцкави француски кифли и малку свежа надеж меѓу натпреварите. Минатото лето отворија салон за тетовирање во зградата на крајот. Еден уметник работеше на излогот со денови, сликајќи орел и змија зграпчени во жестока борба.

Од мракот кој се згуснува се појавува лице и се лепи меѓу буквите на излогот, штрбаво се смешка. Соња го превртува натписот ЗАТВОРЕНО кон надвор. Една шепа со безброј прстени тропка врз стаклото. Соња ја препознава старицата која повремено доаѓа во дуќанот за да продаде некоја книга и да прераскаже некое озборување. Вечерва, сепак, со главоболката која станува посилна, Соња кон неа тропка со знакот. Жената покажува кон старомодната количка за пазар со која крстосува низ улиците и патеките во соседството, тук-таму пребарувајќи, собирајќи сè што би можело да има некаква вредност. Книгите кои ги носи најчесто не ја интересираат Соња, иако понекогаш е пријатно изненадена од понуденото. Не, сега самата се убедува. Купи неколку стотини утринава, а продаде околу четириесет. Жената ја трга прекривката од количката и ја кани Соња да погледне внатре. Што нашла овој пат? Можеби класик кој одамна не се печати? Казнувајќи се себе си, ја отвора вратата. Жената ја турка количката внатре, жалејќи се дека немало вака студена зима од времето кога била девојче. Имала шеснаесет години кога го добила првиот капут. Сега носи два и пак не може да се згрее. Смешкајќи се, брца во количката и ги вади книгите на пултот. Од нив се крева мирис на марихуана. Ги нашла во задната уличка, сите во кеса за ѓубре. Младите кои го окупираа маалото ништо не почитуваат, се жали старицата. Што со нивната розова коса, искинатите фармерки и иглите во носо-

вите – не можеш да разликуваш машко од женско. Живеат како Цигани. Шест месеци овде, шест месеци онде. И секогаш кога се селат, оставаат пола од своите работи. Премногу им е лесно, негодува. Поинаку беше порано кога во маалово живеела чесна фамилија. Во тоа време луѓето имаа почит – за работата, за изгледот, за она што го имаа.

Триејќи си ја слепоочницата, Соња со поглед прелетува преку понуденото: романи, книги за окултното, три-четири истуткани текстови за математика. Веќе има неколку копии од *Злостор и казна* на Достоевски и една копија на Толстоевото *Воскресение*. Да ги купи ли и овие на пултот? Добро се сочувани. Жената се смешка и го порамнува нерамно закопчаниот капут. Неколку капки паѓаат врз дланките на Соња додека жената го тресе црвениот чадор. Соња избира седум или осум наслови а другите ги турка кон жената. Нејзиното збрчкано лице се грчи од разочарување, ги пика непродадените книги во количката. Соња со свон ја отвора касата, вади неколку парички и ги спушта во испружената дланка која се затвора како стапица за глумци. Надвор, жената го отвора чадорот, чека да сопре сообраќајот, и се одвлечува преку разнобојната улица, каде што го исправа капутот и влегува во обложувалницата.

Соња го собира дневниот промет од касата и оди во задната соба. Го спотнува стивнатиот оган и фрла во него неколку парчиња црно, влажно дрво. Фала му на Бога за аспирилот: болката во главата веќе не е толку силна. Симкин само што не дошол. Седната во стара фотелја со олабавени пружини, ги брои парите за кирија. Недостасуваат неколку долари. Требаше да го слуша разумот и да не ѝ ја отвори вратата на старицата. Сега ќе треба да се извлекува со извинувања пред Симкин. Пали цигара, се навалува наназад и ги затвора очите. При првото прободување низ телото се сепнува и се исправа. Пак гласови. Дали се од главоболките? Дали нејзината имагинација си поигрува со неа? Или фактот дека работата не оди добро а таа поминува повеќе време сама? Тоа се случи неколку пати во последните месеци. Од првин, ништо погласно од шушкање на страница, како некој да прелистува книга од другата страна на полиците. Дали влегол купувач без таа да го

забележи? Се покажа дека тоа бил само провев кој се протнува низ процепот под влезната врата. Потоа, звукот стана шепот кој доаѓаше од задната соба, каде што таа ги чуваше драмите, поезијата и религијата. Кога отиде да провери, шепотите ги замени смолата која цврчеше во огништето. Почна да пушта класична музика кога стануваше претивко. Ова ги изгони звуците, но само привремено, зашто се вратија посилни од порано.

Оди во предната соба – ништо. Колите шушливо минуваат преку мократа улица. Ја проверува вратата, добро е заклучена. Но, пикнат под вратата, лежи голем златен коверт со нејзиното име на него, напишано со убави ракописни сини букви. Без адреса, без марка. Тоа ли ја сепнало, пикањето на ковертот под вратата? Готова е да го отвори, кога се појавува Симкин и тропка врз излогот со рачката на својот чадор. Притискајќи го ковертот врз градите, му отвора на стариот кројач, кој околу вратот го носи познатиот сантиметар. Додека одат кон задната соба, тој го испитува дуќанот, фрлајќи погледи од под којзнае од кога непоткастрените веѓи. При нивната прва средба, тој ѝ кажа на Соња дека повеќе сака директно да контактира со станарите, отколку тоа да го прави преку агенти, кои најчесто не правеа ништо за да си ја заработат провизијата. И така во шест, на секој шести во месецот, доаѓаше не само да ја земе киријата, туку и самиот да оцени како му оди работата на кирацијата. Соња неодамна ја искористи можноста и го продолжи договорот за уште три години, иако не пред Симкин детално да ја испраша за тоа дали е способна да ги намирува обврските. Лошо време е, рече тој. Насекаде се затвораат продавниците. Ќе биде и полошо. Тој тоа го видел и порано, во овие педесет години откако е доселен од Бугарија. Економијата беше како музичка игра: додека луѓето трчаа наоколу, весело тргувајќи, имаше столче за секого. Но кога банкарите и политичарите го штракнаа прекинувачот и музиката сопре, луѓето останаа не само без столчиња, туку и без панталони и без задници. И тој самиот изгорел неколку пати: пропаднала некогаш успешната работа на кирацијата, прогласуваат банкрот, а кутриот сопственик останува со празна зграда и со договор кој не вреди ни колку хартијата на која е напишан.

Седат пред огнот и опуштено разговараат за ненадејниот почеток на зимата. Оваа година воопшто немаше есен, вели Симкин играјќи си со крајот на сантиметарот. Тоа му е омиленото годишно време. Шумењето на јаворовите лисја врз битуменот го потсетува на Бугарија. Како дете во Софија пред Втората светска војна трчал низ прекривката од топови лисја врз калдрмисаните улици. Од бројните разговори, Соња знаеше дека Лав Симкин е роден во Софија, каде татко му и дедо му, кои се доселиле од Солун, исто така биле кројачи. Неговите предци, шпански Евреи, или Сефардски Евреи како што почесто ги нарекуваа, Инквизицијата ги протерала од Каталонија. Запознаен со нивните занаетчиски вештини, отоманскиот султан Бајазит II ги повикал бегалците да се населат низ Отоманската Империја. Дедото Симкин убаво работел во Солун, изработувајќи фесови за Евреите, муслиманите и христијаните. Во тоа време, ако човек сакал да напредува во својата струга, морал да му ја покаже својата лојалност на султанот, што значело носење фес со црно перче. Работата со изработката на фесовите опаднала со падот на Отоманската Империја. Кога Турците се повлекле од Солун во 1912 г., дедото Симкин го преселил семејството и се населиле во Софија. Сигурно имал шесто сетило за тоа што ќе случи триесет години подоцна. Во 1943 г., еврејското население во Солун било опколени од Нацистите и испратено во концентрациони логори. Од некоја причина, бугарската влада, сојузник на Германците, се заложила за своите еврејски граѓани и ги спасила од гасните комори. Кога фашистите биле поразени и комунистите го презеле владеењето со Бугарија, Симкини заминале во Франција, од каде, само со бовча под раката, дваесет и четири годишниот Лав Симкин дошол тука.

Пружините крцкаат и тој седнува подисправено. А работата? ја прашува тој со подлабок глас. Се продаваат ли книгите? Се движат, одговара Соња, давајќи му ја киријата. Тој си го лиже прстот и вешто ги брои банкнотите. Со ковертот во скютот, Соња го проучува ракописот, но не може да му додели лице. Веѓите на Симкин паѓаат, долната усна му сјае. Има кусок во киријата. Таа побрзува да се извини. Ќе му надомести следниот месец, или уште утре, ако

сака. Тој незадоволно се мурти. Еден календарски ден е долго деловно време. Сè може да се случи во оваа несигурна клима. Дали би сакал неколку книги во замена? Симкин ги затвора очите и ја крева брадата. Дали работата навистина ѝ оди добро? ја прашува, извивајќи ги краевите на веѓите. Со десната дланка крената кон огнот, Соња се колне дека книгите одат, не толку добро колку што би сакала, но доволно за живеачка. Симкин кима и ја потсетува на своите загуби од сметководителот. Соња му вели дека прометот ѝ се намалил поради другите книжарници кои се отвориле во околината. Ова нема долго да трае, го уверува. Тоа се само матни бизниси. Тој кима, неуверен. Како тебе ти оди работата? продолжува таа. Тој истакнува дека заработува од рецесијата. Луѓето не можат да купат нови алишта па ги преправаат и поправаат оние кои ги имаат. Не само тоа, младите кои сега се доселуваат многу сакаат носена облека, која, се разбира, треба да се поправи и приспособи. Работите ни се слични, вели Соња. Ти го облечуваш телото а јас ја облечувам душата со идеи. Тој за миг размислува околу тоа, потоа ја вади книгата со сметки, нешто запишува, ја кине страницата и ѝ ја подава. Кусокот? Може да почека до следниот месец, вели тој, станувајќи. На вратата ѝ посакува добра ноќ, со надеж за подобро идниот месец. Таа штракнува со бравата, ја проверува неколку пати, ги гасне светлата пред дуќанот и побрзува кон задната соба.

Отворајќи го ковертот со нож за хартија, Соња брои девет на рака напишани страници. На првата, со големи букви испишани со рака вешта во користењето налив-перо, пишува ПРВИОТ ДИ-ЈАЛОГ. Таа брзо врти на последната страница – го нема името на авторот, ниту белешка со објаснување. Збунета, седнува и го спотнува огнот. Страниците се со текстура и без линии, но ракописот е совршено хоризонтален; зборовите нежно се навалени напред, а растојанието меѓу нив е уедначено. Од подалеку, ракописот би можел да делува како да е сработен на компјутер – печат со итализиран фонт. Испитувајќи ја првата страница под светлото на голата светилка над главата, може да ја види текстурата на масилото во секоја буква, движењето на перото, благото треперење (јасно како отпечаток од прст) во дланката на анонимниот автор.

Одеднаш, на Соња ѝ паѓа на памет дека пишувањето е толку внимателно што авторот никако не би можел да направи повеќе од една копија. Но, зошто го пратил оригиналот? И тоа така што лесно можел неповратно да се загуби? Сериозен писател би користел компјутер и би пратил отпечатен текст, или барем фотокопија. Дали авторот по грешка го пратил оригиналот наместо копијата? Дали тој или таа ќе ја сфати грешката и ќе дојде во дуќанот следното утро? Доста претпоставки. Пали цигара, длабоко повлекува, и го дува чадот настрана. Одговорот на мистеријата можеби лежи во самото дело. И одеднаш го чувствува познатото треперење од возбуда при сознанието дека влезната врата е заклучена и дека таа е прекрасно сама, без обврска, конечно слободна да ужива во страсното уживање на читањето, потполно да му го предаде телото на текстот кој почива во нејзиниот скут.

Бидејќи распоредој ѝ доушџаше само дванаесет денови во овој раширен град, се реши да го минеш првиот во славниот Музеј на човековата мисла. Не, тоа не е библиотека, туку огромна мрежа од анекси во кои се сместени слики, сџаџуи и безбројни сџаклени сандаци со ракописи, први изданија, лични предмети на великите мислители. По осум часа скирање низ Кафкијанските ходници и качување и симнување по Ешероликите¹ скали, повторно скришна погрешно и се најде во соба полна бисџи и сџаџуи на Еврејски мислители. Исцрпен, замелушен од глат и жештина, седна на една дрвена клупа сиротино решеткиавиот прозорец. Имаше видено доволно за еден ден, и сега единствена мисла ѝ беше да се одмориш пред долгиот ѝ наговор од музејот и назад кон ѝансионот. Ошќако ја исџи последната голџка минерална вода, го ѝикна ѝласџичноџо шише во ранецот и се осврна низ собата. Чуварката во сина униформа седеше на сџолче во најдалечниот агол. Имаше околу триесет години, но нејзината кривка граба ѝ даваше девојчински изглед кој се чинеше несоодветен за нејзината одговорна улога. Бледилоџо на нејзиноџо лице беше во контраст со кусата црна коса и речиси хоризонталната линија на нејзините црни веџи. Се чинеше дека очите ѝ се ѝосџојано ѝодзамижани, а џенките усни ѝ беа цврсто зашворени. Бидејќи ѝи беше

1. М. Ц. Ешер (1898-1972), холандски графичар. (заб. прев.)

единствена ња личност во собата, њаа ње исцита со остар поглед и љи сведна очите кон оворена ња книга која њ почиваше во скући. Бран млишавост се крена од њвоите раскрејерни сџајала и њи се рашири низ њело. Надвор, со своите црни крилја, возбудените ласџовици љо сечеа заџемнејо, како индиљо сино небо. Сончевина ља љо поушџаше сџисокој врз кућолиџе и камбанариџе, се лизљаше од ќерамидните покриви и малџерисаните ѕидови, ослободувајќи љи заворените прозорски каџаџи.

Една бронзена бисџа на Карл Маркс, како онаа над нељовиој љроб на Хајљејџи, сџоеше на њедесџал лево од клуџаџа; десно, во љриродна љолемина, реџлика на Мојсеј на Микеланџело. Со рољлесџа љлава сврџена на сџрана, Мојсеј налуџено зјаџаше низ прозорецој. Маркс љледаше љраво најред, со сџрољ израз.

Со чувџтво дека се ослободуваџ од њело, њи се исџељна на клуџаџа, месџејќи љо ранецој како зљлавје. Чуваркаџа беше љрмнољу занесена во своја џа книга за да се љрижи околу њвоја џа неџрисџојностџ. Ке одмориџ неколку минуџи, доволно за да њи љомине леџарљијаџа, љоџоа ке одиџ. Надвор, ласџовициџе црцореа...

– Почнав да мислам дека овој миљ никољаџ нема да дојде, вели Маркс.

Ја мрда своја џа мечколика љлава лево-десно, бољем џукуџио му ја џрљнале бронзена џа краљна од враџиој. Мојсеј љолека се врџи од прозорецој.

– Госџод конечно се љољрижи за џоа, одљовара Мојсеј со исџакнаџо шушкање.

– Прмнољу се љоџџираџ на Госџод, љријаџеле.

– Секој ден сљ љовеќе.

– Свеџиој е сменеџи оџќако љи љоведе Евреџиџе надвор од Еџиџеџи.

– Човекој е сљ уџиџе човек, Карл, а Госџод е...

– Сљ уџиџе љлавен.

– Јас би рекол: Јас сум она џиџо сум.

– Госџод не е одљворен за овој разљговор, Мојсеј. Ако некому џреба да заблаљодариме, џоа е овој млад џуриџи, чија омаеностџ ни љо овозможи овој миљ.

– Ти сљ намалуваџ до најниској означџел – човекој.

– Ние сме соноџ на џуриџиој.

– Глујосѝи!

– Биди ѝошшовок, ѝе молам. Ако ѝурисѝов се разбуди, ѝоа ќе биде крај на разѓоворов, и можеби ушѝе сѝо ѝодини ќе ѝреба да чекаме на соодвеѝен ѝосредник.

Мојсеј размислува и се мршѝи, ѝриѝискајќи ѝи ѝлочитѝе ѝоблиску кон себе со ѝолаѝа десна рака, додека со силниот ѝесен ѝоказалец си ја врѝка брадаѝа. Маркс со осврнува наоколу, разѓледувајќи ѝи мозаичниѝе ѝлочки на ѝодоѝ.

– Кој е ѝурисѝов? – ѝрашува Мојсеј.

– Има авсѝралиско знаме на ранецотѝ.

– Авсѝралија, размислува Мојсеј. Велатѝ дека дивинаѝа ѝтаму е ѝосуроа и од ѝусѝинитѝе низ кои минавме ѝри Преминоѝ.

– Таа дивина би ја сѝавила на исѝитѝи и ѝвојаѝа верба.

Кикоѝејќи се, Маркс ја врѝи ѝлаваѝа кон ѝрозорецотѝ кој ѝледа кон ѝлавниотѝ ѝрад, кон улициѝе кои се ѝолни ѝрѓовија и сообраќај.

– Ја нарекуваатѝ Среќна земја, вели Мојсеј.

– Навалија иселеници и беѓалци.

– Се чини дека ѝусѝинитѝе и Веѝениѝе земји огаѝ заедно.

– Може и ѝака да се сфаѝи, кима Маркс.

– Во искушение сум да ѝо разбудам нашиов ѝријаѝел и да ѝо ѝрашам за Авсѝралија.

– Ќе сѝанеш ѝарче мермер, ако ѝоа ѝо сѝориш.

– Сакам да ја исѝиѝам ѝвојаѝа ѝеорија.

Сврѝувајќи се од ѝрозорецотѝ, Маркс ѝовѝорно се сосредоточува на Мојсеј.

– Ајде ѝрво да ѝо завршине нашиотѝ разѓовор.

Со орелскиѝе очи Мојсеј ѝледа низ ѝрозорецотѝ, ѝреку ѝокривитѝе, во авионотѝ кој се движи ѝреку ѝусѝотѝо небо и донесува ушѝе ѝурисѝитѝи во ѝлавниотѝ ѝрад. Маркс ѝо набљудува за миѓ, неѓовитѝе црни како на лилјак очи се делумно скриени зад бушавитѝе, надвиснатѝи веѓи.

– Секоѓаш ѝледаш во далечинаѝа, ѝријаѝеле. Шѝо виѓаваш ѝтаму?

– Добро, Карл, ајде да зборуваме.

Ѓи сѝава ѝлочитѝе во скуѝотѝи и си ѝо месѝи левоѝо сѝаѝало заѓ десноѝо, заземајќи ѝоудобна ѝоложба.

– Така е ѝодобро, се расѝоложува Маркс. Зјаѝам во ѝебе ѝоследниве сѝо ѝодини, а ѝвоетѝо лево сѝаѝало ме ѝоѝсеѝуваше на ѝоза на

шркак на сшарш на сшо метри.

– Сшара навика.

– А шшо се огнесува до шловичше, си ја намачив шлаваша за да сфашам дали се од шрвиош или од вшториош дел. Го шроучував швојош израз, швоише шесшови, наборише на швојаша облека – сè шошусшо.

– Од штрешшош дел.

– Не се сшомнува штреш дел во Излезош.

– Го здробив шрвиош дел од бес и разочарување кога шо видов Злашшошо штеле. Вшториош дел, исшовешен со шрвиош во секој шошлед, не е виден ош како шо сшавија во Ковчешош на Завешош. Овој, штрешшош дел, исшо шшоа исшовешен со шрвиош, беше исклесан од Микеланцело.

– Се шрашувам шшо шшо Микеланцело сакал да искаже кога ште оишал во шој двозначен моменш.

– Не можам да зборувам во имешо на скулпшорош.

– Дали сакал да ште шрикаже ош како шрвиош шаш со шловичше си слегол од шланинаша, или вшториош?

– Да не шубиме време на јалови шрашања, Карл.

– Во шраво си, Мојсеј. Ајде да ши разшледаме нашише сличносши.

– Зарем не би шребало да шочнеме со нашише различносши?

– На нив ке се осврнеме шодоцна.

– Добро. Двајцаша сме Евреи.

– Двајцаша сме скишале.

– Двајцаша нè шошшкнала визија.

– Ниеден од нас не сшайнал во Вешенаша земја.

– Да, Карл, можеби во шоа сме најмногу слични. Госшод ме насочи кон врвош на шланинаша Небо, ми ја шокажа Вешенаша земја, и рече дека никогаши нема да сшайнам шшаму.

– А јас, Мојсеј, никогаши не сшайнав во комунишшчка држава.

Обајцаша на моменш размислуваши за иронијаша на своише сшшаци.

– Јас моешо разочарување шо шрифашив, вели Маркс. Сшануваше шбор за ишра на случајош или на судбинаша. Но ши, Мојсеј, зарем не се чувшшуваш измамен од швојош Госшод?

– Мојаша рабоша беше завршена, Карл. Не без шошребен во Вешенаша земја. мојаша улога беше улога на водич, не основач на земји и шрадови.

– Јас никогаш не можев да се искажам во однос на твојој Господ. Тој беше премногу нейредвидлив, премногу раздразлив, премногу незадробен за сосвојбата на човекој. Еве, земи ја за пример случката пред аној, веднаш ојкако Господ те избра тебе да ги изведеш Евреите од Египет. Според тебе, Господ сакал да те убие. Зошто Тој така се сврше против тебе, Мојсеј?

– Мислиш на случката со жена ми и синој?

– Си ја заборавил?

– Тоа се случи многу одамна, Карл. Моејто сеќавање е многу замалено за одредени работи.

– Зашто е во твојата книга за Излезој, глава четврта, стих двасет и четврти.

– Не сум ги отворил тие мои книги со векови.

– Го имам прочитано тој впушвачки пасус толку многу пати што го знам најамеј. „Кога пашем Мојсеј заспана да преноќева, Господ се нафрли на него да го убие. Но Сејфора зеде остро каменче, го обреза својој син и со кожичката ги дојре Мојсеевите нозе: 'Нависина ти си ми крвав маж', рече.“

– Да, да, сега се сеќавам на тоа, а особено на срамот на лицето на жена ми.

– Дали Господ навистина сакаше да те убие, или сејо тоа е симболика?

Мојсеј двоуми за миј. Широкојо чело му е избраздено со длабоки линии.

– Па, прејосставувам дека Господ мора да ми бил луш. Знаеш, јас сè уште бев нов во мојата мисија, сè уште несијурен за Господовите очекувања. Во исто време, пред скоро време бев ситанал сојуз и шатио. Семејној живој и мисионерската посветеност баш и не одај заедно. Мислам дека Господ ми беше луш бидејќи дозволив моејо семејство да се вмеша во божествената цел. Во секој случај, заканиите претстанаа ојкако ги испротив жена ми и синој кај шатио ѝ.

– Да, воздигнува Маркс. Семејството може да прејосставува товар за визионерској ум. Можев да ги направам своите идеи многу јојознајти, но обврските кон семејството ме сојираа. Не сакам да кажам дека не ги сакам Џени и децајта. Не, не беше нивна вина што мораа да ме делај со мојата работа. Зад шјајта не ми збиваше луш Господ, ја никогаш не ги прајив назад во Германија. Папуваа со мене